

Voksende efterspørgselspres på arbejdsmarkedet

INDLÆG

25.01.2022

Af forsker Anders Bruun Jonassen og forskningschef Jan Rose Skaksen
ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed

Nærmere vi os den sidste elasticitet i arbejdskraftressourcerne?

Med undtagelse af året, der efterfulgte den første coronanedlukning, kan det efterhånden være vanskeligt at ihukomme perioder, hvor mangel på arbejdskraft ikke har været et dagsordensættende tema i den offentlige debat om dansk økonomi.

I dag, såvel som tilfældet før den første nedlukning, udtrykkes udbredt bekymring for, at den høje efterspørgsel efter arbejdskraft, samt de svindende tilbageværende arbejdskraftressourcer vil føre til overophedning af dansk økonomi, hvor høje lønstigningstakter medfører tabt konkurrenceevne og lavere vækst.

Spørgsmålet om, hvor tæt økonomien egentlig er på overophedning, afgøres ofte først retrospektivt. Alligevel udgør vurderinger af risikoen for overophedning et nødvendigt grundlag for centrale beslutninger om styring af økonomien, herunder finanspolitikken og behovet for reformer.

Tilbage i 2019, umiddelbart før coronakrisen, pegede vi på, at risikoen for overophedning syntes mindre end debatten på baggrund af den daværende beskæftigelsesrekord gav anledning til at forvente.

Vi viste at andelen af befolkningen af danske statsborgere i alderen 25-54 år [\[1\]](#) uden beskæftigelse udgjorde en stærk indikator for lønudviklingen, og at denne andel fortsat var væsentligt lavere end tilfældet omkring finanskrisen, hvor lønstigningerne senest nåede et niveau, der kunne opfattes som problematisk.

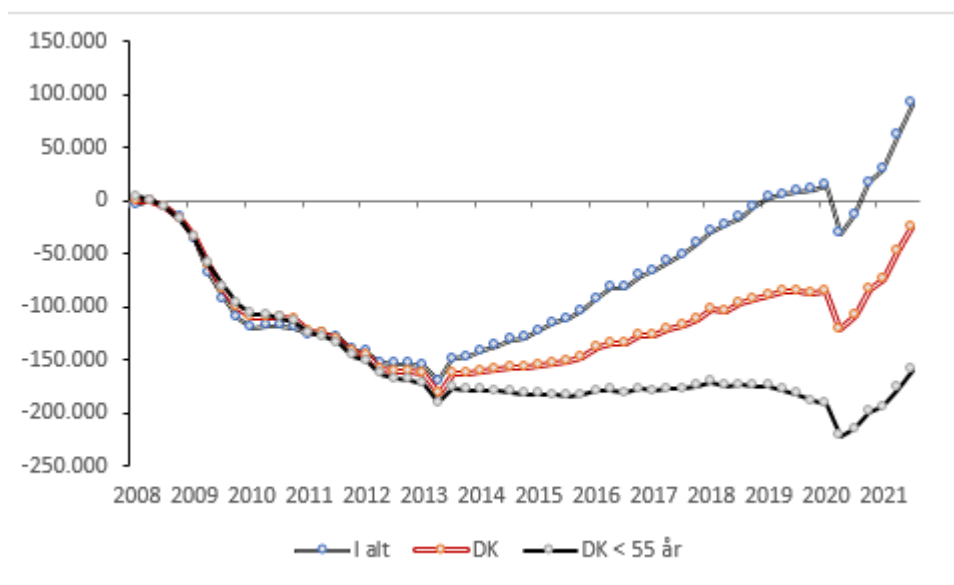
Vores pointe var således, at der tilsyneladende var en betragtelig højere grad af uudnyttede arbejdskraftressourcer til rådighed end under seneste overophedning. Disse uudnyttede ressourcer kunne formodes at udgøre en "elasticitet" i forhold til, hvornår den høje efterspørgsel kunne forventes omsat til højere lønstigningstakter.

Siden da er beskæftigelsen da også steget ganske markant til nye rekordniveauer, også foreløbigt uden dramatiske konsekvenser for lønudviklingen. Dog er indikatorer for mangel på arbejdskraft på det seneste skudt kraftigt i vejret, og spørgsmålet er, hvor mange arbejdskraftressourcer der nu kan forventes at være tilbage. Med andre ord, er vi igang med at benytte den sidste elastik i arbejdsudbuddet, og kan vi se frem til, at efterspørgselspresset i langt højere grad slår ud som lønstigninger?

I det følgende genbesøger vi analysen af udviklingen i andelen af 25-54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse, og hvor tæt vi kan forvente at være på væsentligt kraftigere lønstigningstakter, hvis den hidtil gældende sammenhæng mellem lønstigningstakt og andel uden beskæftigelse fortsat gør sig gældende.

Figur 1 angiver udviklingen i antal fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere [2] i alt, uden udenlandske statsborgere, og endelig også uden personer på mere end 55 år. Figuren angiver udviklingen i hver af de tre grupper i forhold til niveauet i 2.kvt.2008, hvor den samlede beskæftigelse nåede sit hidtidige højdepunkt, før finanskrisen medførte et fald i alle grupperne på godt 150.000 fuldtidspersoner.

Figur 1. Udvikling i antal fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere i forhold til 2008, 1.kvt.2008-3.kvt.2021 (2.kvt.2008=0)

Note: "Fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere" er antal lønmodtagere omregnet til fuldtidspersoner (på baggrund af timetal). "I alt" dækker over det samlede antal beskæftigede lønmodtagere (fuldtidspersoner). "DK" er beregnet som "I alt" fratrukket lønmodtagere, der ikke er danske statsborgere. "DK <55 år" er beregnet som "DK" fratrukket lønmodtagere, som er danske statsborgere og over 54 år. Hver af de tre serier er fratrukket det respektive antal lønmodtagere i 2.kvt.2008.

Kilde: Egen sæsonkorrigeret og beregninger på baggrund af tal fra Jobindsats.dk

Figur 1 viser, hvorledes beskæftigelsesfremgangen, fra omkring 2013, i væsentlig udstrækning skyldtes udenlandsk arbejdskraft (udenlandske statsborgere), men også danske statsborgere over 55 år.[3] På samme måde ses tydeligt, at fremgangen i antal beskæftigede, inkl. den daværende beskæftigelsesrekord i 2020, ikke skyldtes fremgang i antal fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere under 55 år.

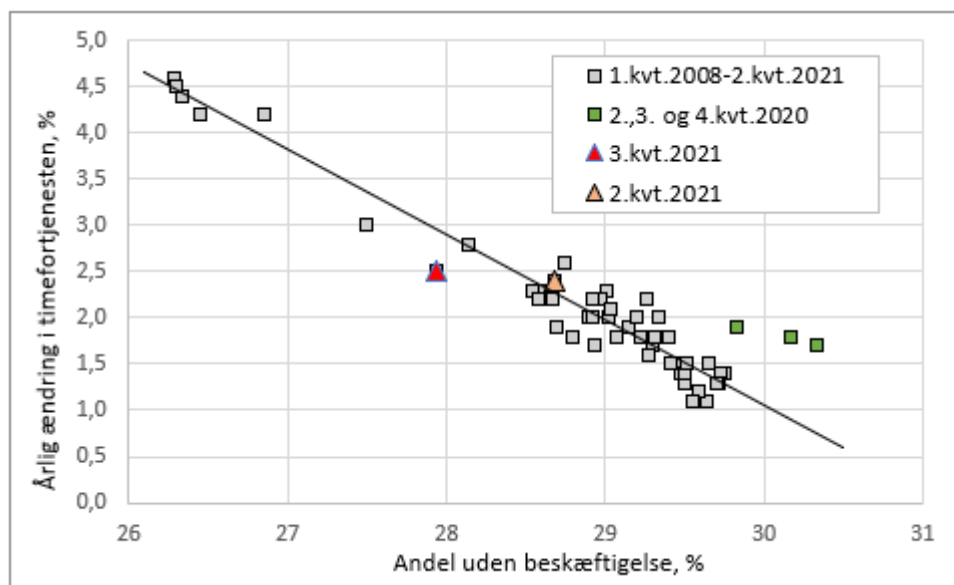
Hvor figur 1 viser en aftagende tendens i antal fuldtidsbeskæftigede danske statsborgere under 55 år omkring den tidligere beskæftigelsesrekord i 2020, umiddelbart før coronanedlukningen, er tendensen derimod markant opadgående for denne gruppe, under den igangværende beskæftigelsesfremgang, der allerede har medbragt det højeste registrerede samlede beskæftigelsesniveau til dato (Figur 1).

Presset på arbejdsmarkedet kan imidlertid ikke opgøres alene ved antallet af beskæftigede, der ikke nødvendigvis informerer om omfanget af tilbageværende arbejdskraftressourcer, som også tilgangen af udenlandsk arbejdskraft i figur 1 tydeligt illustrerer. [4]

I 2019 viste vi hvordan lønstigningstakten var tæt korreleret med udviklingen i andelen af ikke-beskæftigede 25-54-årige danske statsborgere, som dermed tilsyneladende udgjorde en velegnet indikator for det pres på arbejdsmarkedet, der kunne formodes at give udslag i lønstigningstakten.

Figur 2 viser sammenhængen mellem lønstigningstakten og andelen af 25-54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse (opgjort i fuldtidspersoner). Med undtagelse af de tre kvartaler umiddelbart efter nedlukningen i marts 2020 (grønne firkanter i figur 2), viser figuren en fortsat tæt sammenhæng mellem andelen uden beskæftigelse og lønstigningstakten gennem perioden 2008-2021. [5]

Figur 2. Lønstigningstakt og andel 25-54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse (fuldtidspersoner), 1.kvt.2008-3.kvt.2021

Note: Andelen af 25 til 54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse beregnes som trenden af (1 – fuldtidsbeskæftigelsesgraden), beregnet ved brug af JDemetra+. Lønudvikling angives ved den årlige ændring i timefortjenesten for virksomheder og organisationer (procent). Regressionslinjen er estimeret uden inddragelse af 2.,3. og 4.kvt.2020, dvs. uden den ekstraordinære periode i de første tre kvartaler efter den første coronanedlukning.

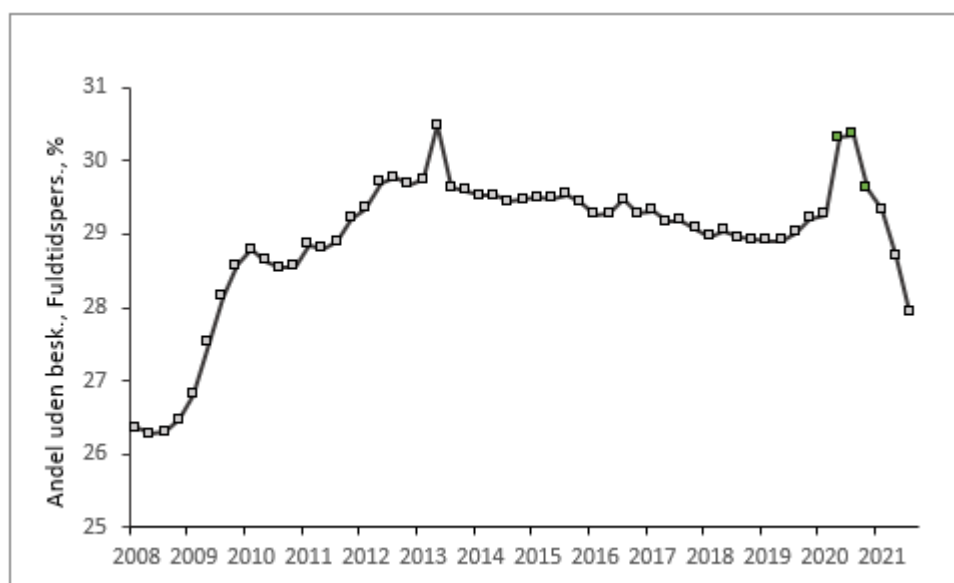
Kilde: Egen sæsonkorrigeret og beregninger på baggrund af tal fra Jobindsats.dk og Danmarks Statistik.

Fra 1.kvt.2008-1.kvt.2020 var lønudviklingen således langt stærkere korreleret med andelen af de ikke-beskæftigede 25-54-årige end med fx ledighedsprocenten (ROCKWOOL Fonden, 2019), og synes dermed mere informativ om det lønudslagsgivende pres på tilbageværende arbejdskraftressourcer end fx ledighedsprocenten eller det samlede antal beskæftigede.

Der kan oplagt være mange grunde til at den lineære sammenhæng mellem den nominelle lønstigningstakt og andelen uden beskæftigelse måtte ophøre over tid, eller ikke længere være lige så relevant under en pandemi. [6] Tager man imidlertid sammenhængen i figur 2 for pålydende, indikerer den, at presset på arbejdsmarkedet er omtrent halvvejs tilbage mod presset fra før finanskrisen i forhold til bunden af beskæftigelsesfaldet i 2013.

Dog giver særligt tempoet i bevægelsen mod en fortsat lavere andel uden beskæftigelse anledning til at følge udviklingen tæt. Figur 3 viser udviklingen i andelen af 25-54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse.

Figur 3. Andel 25-54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse (fuldtidspersoner), 1.kvt.2008-3.kvt.2021

Note: Andelen af 25 til 54-årige danske statsborgere (med bopæl i Danmark) uden beskæftigelse beregnes som $(1 - \text{fuldtidsbeskæftigelsesgraden})$, sæsonkorrigeret ved brug af JDemetra+.

Kilde: Egen sæsonkorrigeret og beregninger på baggrund af tal fra Jobindsats.dk og Danmarks Statistik.

Konklusion: Lønstigningstakten og andelen uden beskæftigelse befinder sig godt halvvejs mellem laveste og højeste punkt i perioden 2008-2021. Der er således fortsat et stykke vej til tiden omkring finanskrisen, men andelen uden beskæftigelse nærmer sig i øjeblikket dette tidligere lavpunkt i et relativt højt tempo. Dette er en væsentlig forskel fra perioden før nedlukningen i 2020, hvor udviklingen i andelen uden beskæftigelse var ganske moderat, jf. figur 3.

Referencer:

Jonassen A.B, 2019, Status på beskæftigelsen i Danmark, i Skaksen, J.R., [Hvordan udvikler beskæftigelsen sig i Danmark?](#), ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, Syddansk Universitetsforlag.

ROCKWOOL FONDEN (2019), Kommentar: [Lønudviklingen er i overensstemmelse med beskæftigelsesudviklingen](#), ROCKWOOL Fondens Forskningsenhed, 5. september 2019

ROCKWOOL Fondens kommentarer har ikke været underlagt peer review.

[1] "Prime-age working population".

[2] "Fuldtidsbeskæftigede lønmodtagere" er antal lønmodtagere omregnet til fuldtidspersoner (på baggrund af timetal).

[3] Som vist i Jonassen (2019) er vendepunktet i den danske lønmodtagerbeskæftigelse sammenfaldende med vendingen efter finanskrisen i den samlede EU-beskæftigelse.

[4] "Udenlandsk arbejdskraft" referer her til lønmodtagere, der ikke er danske statsborgere. Tilgangen af "udenlandsk arbejdskraft" udgøres af forskellen mellem "I alt" og "DK" i figur 1.

[5] De højeste årlige lønstigningstakter på over 4 procent i figur 2 er alle knyttet til tiden omkring finanskrisens start 1.kvt.2008-1.kvt.2009. Denne periode markerer samtidigt den laveste andel 25-54-årige danske statsborgere uden beskæftigelse (26-27 procent). På samme måde var tidspunktet for den højeste andel uden beskæftigelse (29-30 procent), omkring vendepunktet for beskæftigelsen i 2013, sammenfaldende med de lavest registrerede lønstigningstakter på godt en procent (Figur 2). Fra dette lavpunkt er andelen uden beskæftigelse faldet stødt, mens lønstigningstakten er steget. Den seneste observation (3.kvt.2021) markerer et væsentligt skridt mod en lavere andel uden beskæftigelse og lidt højere lønstigningstakt i forhold til kvartalet før (2.kvt.2021).

[6] Mens den næst-seneste observation i figur 2 (2.kvt.2021) befinder sig særdeles tæt på regressionslinjen, der angiver sammenhængen mellem lønstigningstakten og andelen uden beskæftigelse, angiver observationen for 3.kvt.2021 et væsentligt spring mod lavere andel uden beskæftigelse (mod venstre), men en lidt lavere lønstigningstakt end forventet på baggrund af den ellers gældende sammenhæng over perioden 2008-2021. Dette kunne indikere et ophør i den ellers lineære korrelation med lønstigningstakten, eller en træghed i løndannelsen i forhold til det relativt markante fald i andelen uden beskæftigelse på blot ét kvartal.